

**Elnöki köszöntőbeszéd
az MTA–NÖRI közötti együttműködési megállapodás ünnepélyes
aláírásán
(MTA Székház – 2025. június 20.)**

Tisztelt Főigazgató Úr! Kedves Vendégeink! Hölgyeim és Uraim!

Az MTA200 ünnepségsorozat keretein belül 2025–26-ban az Akadémia minden tudományos osztályának van egy saját, ünnepi hónapja. Ekkor az adott osztály különböző programokkal várja az érdeklődőket. Két héttel ezelőtt az MTA I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya egy sokunk által kedvelt tévéműsort, a *Lyukasórá*t elevenítette fel *Akadémiai Lyukasóra* címmel. A régi tévéműsorhoz hasonlóan az előadóművészek és irodalomtörténészek itt is különböző versidézetekeket hoztak, és azok szerzőit kellett kitalálni, a kitalálás folyamán pedig izgalmas kultúrtörténeti beszélgetés bontakozott ki a résztvevők között – csak most minden szerző és idézet valamiképp a kétszáz éves Magyar Tudományos Akadémiához kapcsolódott.

Az *Akadémiai Lyukasóra* utolsó verse Áprily Lajos *Anonymus* című műve volt. A versben a költő feleleveníti, milyen lelkesedéssel vizsgálta mindig az ókori síremlékek feliratait, hogy megfejtse, kit rejt a sír, és mit tudhat meg az egykor élt személyről. A vers gondolatmenete azonban egy ponton megáll, és benne egy meglepő kérdés hangzik el. Idézem: „De egy kérdés sosem jutott eszembe: / Ki volt a kőlap míves-mestere?” Innentől kezdve a vers az ismeretlen kőfaragómester előtt tiszteleg, aki „évezred-álló kőbe rótt betűket”, és aki keze munkájával megakadályozta, hogy a holtat elfeledjék. Idézem a záró sorokat:

„Világosság a holtak homlokára / ma is mives-tudásából derül, / s úgy
hullt fürkészhetetlen éjszakába / némán, szerényen, ismeretlenül. // Most
már tudom: az ó s nemes betűkben / nem Róma hőse él: ő van jelen. /
Köszöntelek, finom vésőjü mester, / szétfoszlott, réges-régi névtelen.”

Miért lehet helye ennek a versnek és szerzőjének a Nemzeti Örökség
Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia együttműködési
megállapodásának ünnepélyes aláírásán? Részben azért, mert Áprily
Lajos az Akadémia levelező tagja volt: síremlékének felújítása pedig
– húsz másik kiemelkedő akadémikus síremlékével együtt – szerepel
most aláírandó együttműködésünk sírfelújítási tervében. De helye van itt
azért is, mert e vers – mint minden igazi alkotás – túlmutat önmagán.
Rávilágít az önmagát előtérbe nem helyező kőfaragó munka
nemességére, amely azt szolgálja, hogy az előttünk járók neve
fennmaradjon. Fennmaradjon kőbe, és még inkább: szívekbe vésve.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

A Nemzeti Örökség Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia
együttműködése hasonló célt szolgál. Megállapodásunk három pillérével
– a vállalt évi öt rendezvénnyel, a húsz kiemelkedő magyar tudós,
akadémikus síremlékének felújításával, valamint az emlékhelyekkel és
emlékezetpedagógiával foglalkozó *Emlék-őr* magazinnal – az előttünk
járók örökségét tartjuk életben. És a mi nemzedékünk és az utánunk
jövők megtartó identitását erősítjük. Mert aki emléket ápol, az nem a
halálra figyel, hanem az életre.

A Magyar Tudományos Akadémia feladata kétszáz évvel ezelőtti alapításakor éppen ezért „a tudományokról szóló beszéd feltételeinek megteremtése mellett a magyar nemzeti kultúra kiterjesztése, a nemzeti múlt feltárása is volt”. A reformkori virágzásban, a szabadságharc leverését követő súlyos évtizedekben és az első világháború romjain az intézmény a nemzeti identitás őrzőjének, a nemzet megmaradása reményének számított, amely a kultúra és a tudomány művelése által biztosítható. Az Akadémia működésének első egy és negyed századában – egészen az 1949-es törésig – a nemzeti kultúrában kitüntetett szerepet betöltő szépirodalom legjelentősebb alkotói közül számosan az Akadémia tagjai is voltak. Ezt a törést és a tagságuktól megfosztott akadémikusok méltóságának helyreállítását fejezte ki az a gesztus, hogy a Közgyűlés 1989-ben rehabilitálta a méltatlanul kizárt akadémikusokat, 1992-ben pedig megalakult a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia. Amikor pedig legutóbb, 2019-ben az Akadémia megújította küldetésnyilatkozatát, abban többek között a nemzet tudományos és kulturális örökségének ápolását is célul tűzte ki.

A Magyar Tudományos Akadémia megújult küldetésnyilatkozatának második pontja így hangzik: „Az Akadémia őrzi és ápolja a magyar nyelvet, gondozza a nemzet tudományos és kulturális örökségét.” Egy a 197. közgyűlés által 2024-ben elfogadott nyilatkozat pedig kimondja: „A magyar nemzet által életre hívott Akadémia soha meg nem szűnő, fel nem adható kötelezettsége – Széchenyi István szavaival – »a nemzetiség és a nyelv erősítése, terjesztése és pallérozása«. [...] Hazafias, a nemzet összetartozását támogató feladatunk ezért, hogy a nemzeti önállóság, a népesség jólléte és az ország fejlődése elválaszthatatlanul fonódjon össze a magyar nyelv ápolásával és a magyar tudomány művelésével.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

A magyar tudomány művelésének része az emlékezés kultúrája is. Egy tudós közösség tagjaiként tudjuk, hogy munkánk nemcsak a magunk érdeme, hanem az előttünk járók munkájának, örökségének folytatása – és nyomot hagyás az utánunk jövőknek. „Nem magad nyomát veted: csupa nyom vagy / magad is, kit a holtak lépte vet” – írja *Csak posta voltál* című versében Babits Mihály, aki szintén az Akadémia levelező tagja volt. Egy tudós közösség tagjaira és egy nemzet tagjaira nézve is igaz ez a gondolata.

A Nemzeti Örökség Intézete és a kétszáz éves Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára is ezt képviseli. A könyvtár és a temető jellegzetes terek. A könyvtár a létezésről alkotott tudásunk tárháza. Minden más térrel kapcsolatban áll, mindent képvisel, és valamiképp az időtlenhez kapcsol bennünket. A temető is hasonló ehhez. Különböző sorsokat, életutakat bejárt emberek végső földi nyughelye. Minden más hellyel és mindnyájunkkal kapcsolatban áll, hiszen az ember földi útja végül ide vezet. Ugyanakkor az időtlen, örök értékek felé irányítja figyelmünket. A Nemzeti Örökség Intézetéhez tartozó nemzeti sírkert, nemzeti és történelmi emlékhelyeink ilyen terek. Ahogy a kétszáz éves Magyar Tudományos Akadémia és Könyvtára mint a nemzet tudományos és kulturális örökségének egyik hordozója is ilyen tér. Örökség! És az örökség szóban nemcsak a múlt, hanem a jövő, az „örök” ígérete is benne van.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

A Nemzeti Örökség Intézete és a Magyar Tudományos Akadémia együttműködése a 2025–26-os ünnepi években megemlékezéssel és/vagy síremlékük felújításával tiszteleg az örök értékeket örökül hagyó Széchenyi István alapító, államférfi mellett számos tudós előtt: Acsády Ignác történész; Alexander Bernát filozófus, esztéta; Áprily Lajos költő, műfordító; Balanyi György történész, piarista szerzetes; Bánki Donát gépészmérnök; Berzsenyi Dániel költő; Bláthy Ottó Titusz gépészmérnök; Bugát Pál zoológus; Entz Géza zoológus; Fabiny Rudolf kémikus; Falk Miksa író; Fejér Lipót matematikus; Flór Ferenc orvos; Gyulai Pál irodalomtörténész, író; Hermann Ottó etnográfus; Hunfalvy János geográfus, statisztikus; Kandó Kálmán villamosmérnök; Klebelsberg Kuno művelődéspolitikus; König Gyula matematikus; Nagy Iván történész; Reguly Antal nyelvész; Réthly Antal meteorológus; Szilágyi Sándor történész; Szkalnitzky Antal építész és Xantus János természettudós előtt.

Írjuk szívünkbe nevüket az örökül hagyás „finom vésőjével”, hogy azt az utánunk jövő nemzedékek is „elolvashassák”!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.